

eindelijke doelstellings nooit uit die oog verloor nie. Geseën met 'n bykans bomenslike wilskrag en ywer sowel as volharding het hy die voorreg gesmaak om te midde van die storms en wisselvallighede van die lewe en met sy oë voortdurend gerig op die groot Stuurman van alle tye die aardse hawe van bestemming te bereik. Sy genoemde akademiese werkstukke staan tot vandag toe in die teken van unieke baanbrekerswerk. Een van die latere liefhebbers en gedeë studente van die geskiedenis van geboue en boumeesters in die Pretoria van weleer, die bekende argitek Hannes Meiring, het in sy inleidende dankbetuigings in sy boek "Pretoria 25" geskryf: "Dit was mense soos dr. W.H.J. Punt ... en dr. H.M. Rex wat die deure oopgesluit het met hul kennis van die geskiedenis van die geboue en hul mense, en hierdie boek is ek dus eintlik aan hulle verskuldig. En veral aan dr. Rex wat ook die manuskrip nagegaan het."¹⁴)

Vir die beskeie dr. H.M. Rex moes dit 'n voldoening gewees het om hierdie allesins verdiende loftuiging te lees.

(5) Pretoria van kerkplaas tot regeringsetel.¹⁵)

Daar bestaan 'n besonder noue verband tussen dr. Rex se reeds genoemde MA-verhandeling vir die verkryging van die MA-graad in Afrikaans-Nederlandse kultuurgeskiedenis en sy publikasie "Pretoria, van kerkplaas tot regeringsetel". Die outeur het verklaar: "Alvorens hierdie werk met verskillende verwysinge vir publikasie versorg is, is dit in 1956 as deel van 'n verhandeling ... ingelewer..."¹⁶)

Prof. S.P. Engelbrecht, kenner van die verlede van Pretoria en die ZAR, emeritus in 1956, kerkargivaris in 1957, oorlede op 20 Augustus 1977, het in sy voorwoord getuig dat daar in 1952 en 1955 twee belangrike boeke oor Pretoria verskyn het, maar dat die jongste geskrif van Rex glad nie oorbodig was nie. Nie alleen het die outeur alles tot in die fynste besonderhede ondersoek nie, maar terselfdertyd veel nuwe lig op baie dinge gewerp.¹⁷) Verder het ook prof. Engelbrecht die volgende aspek van die studie beklemtoon: "Ons waardeer al die piëteit waarmee hy die belangrike werk van die baanbrekers beskryf het."¹⁸)

Veel argivale navorsing is verrig om die publikasie as 'n deeglike werkstuk te kan bestempel. Aan die slot van sy studie het die outeur onder meer geskryf: "Pretoria is gestig in 'n tydperk van politieke verdeeldheid, maar die bestaan van Pretoria het die Trekkers langsamerhand opgevoed tot die eenheidsidee wat uiteindelik volkome geseëvier het."¹⁹)

In 1860 is 'n ideaal, die totstandkoming van Pretoria as regeringsetel, verwesenlik.

(6) Huwelik. Benoeming as personeellid van die argief en museum van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika. Direkteur.

In Junie 1957 is Hermann Rex deur ds. W.J. Roos van die Nederduitsch Hervormde gemeente, Pretoria-Noord, met mev. Martie Smit, gebore Kemp, van Rustenburg, in die huwelik bevestig. Die bruid het uit haar vorige huwelik twee kinders gehad en haar tweede huwelik is met 'n dogter geseën.

Behalwe hierdie groot verandering in die lewe van Hermann het hy daar gekom waarvoor sy talente hom bestem het. Op 9 Desember 1964 het hy die betrek-

king van argivaris in die argief en museum van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika te Pretoria aanvaar. In Maart 1965 het die destyds alom bekende en beminde dr. Johannes Gerhardus Marthinus Dreyer in "Die Hervormer" die lesers die lewenskets van Hermann Rex voorgelê en onder meer verklaar dat daar in die afgelope twintig jaar 'n groot aantal artikels van sy hand oor die Transvaalse verlede in koerante, tydskrifte, gedenk- en klasleesboeke die lig gesien het.²⁰ Dr. Dreyer het die aandag gevestig op die feit dat die nuwe argivaris voorlopig deur prof. dr. S.P. Engelbrecht, die direkteur van die Kerkargief en die S.P. Engelbrechtmuseum, bygestaan sou word. Soos bekend was prof. Engelbrecht onder andere 'n kenner by uitnemendheid van Africana. Voortaan sou Rex se historiese navorsing en studie 'n groot bate in sy nuwe werkkring beteken.

Hierdie verwagtings is ten volle bewaarheid. Oneindig veel werk moes verrig word om enorme hoeveelhede argiefmateriaal te sorteer en te orden. Mettertyd het die argivaris sō vertrouwd met die materiaal geword dat hy sonder aarseiling 'n dokument of 'n skrywe uit vervloë dae kon opspoor.

Prof. S.P. Engelbrecht het in 1967 die tuig neergelê. Rex het hom as direkteur opgevolg en gedurende sy diensteryn deur sy speursin en bemiddeling talle waardevolle aanwinste vir die argief en museum verkry. Terselfdertyd het hy voortgegaan om sy aandag op talle historiese terreine toe te spits. Sy talryke historiese en kerkhistoriese artikels in "Die Hervormer" en ander kerklike publikasies, sy bydrae tot die gemeentegeskietskrywing, onder meer met Zeerust se eeufeesviering, sy artikels in verskillende vaktydskrifte getuig van sy besondere ywer, aldus prof. dr. A.D. Pont.²¹

Tot sy onverwagte afsterwe het dr. Rex met al hierdie genoemde werksaamhede voortgegaan. Hy was in bepaalde opsigte 'n waardige opvolger van sy leermeester prof. Engelbrecht. Verder het dr. Pont in die reeds genoemde huldeblyk die nadruk op die volgende aspekte gelê: "Vir dr. Rex was die geskiedenis te alle tye die lewende verlede en met 'n besondere nougesetheid en 'n groot voorliefde vir die besonderheid het hy hom met alles wat geskiedenis was, besig gehou. Dit was ook opmerklik op hoe 'n wyse hy diens gelewer het met sy kundigheid en navorsing. Daar was waarskynlik min mense wat so gesaghebbend die geskiedenis van Pretoria en sy tuisdorp Rustenburg en omgewing geken het as dr. Hermann."²²)

(7) Dr. H.M. Rex, die Genootskap Oud-Pretoria en "Pretoriana".

Die inhoud en strekking van prof. A.D. Pont se woorde geld in die besonder Rex se veelomvattende werk vir die Genootskap Oud-Pretoria en "Pretoriana". Sowel die Genootskap as die tydskrif het oorvloedige vrugte van sy reeds gesketste belangstelling en kennis van die tans ontslapene gepluk. Hy het gedurende die volgende tydperke as redakteur van "Pretoriana" opgetree: April 1957 - Augustus 1960 (nrs. 23-33), April 1962 - April 1963 (nrs. 35-41) en April 1966 - Desember 1967 (nrs. 50-55). Tewens het hy die Desember 1975-uitgawe oor die Wes-fasade van Kerkplein (nr. 72) in sy volle omvang saamgestel en geredigeer.

Behalwe hierdie veeleisende werk het hy ook 'n belangrike rol in die bestuursaanleenthede van die Genootskap gespeel. In dié verband het dr.

Dr. Hermann Moritz Rex en sy eggenote, Mevrouw Marie Smit gebore Kemp.

N.A. Coetzee in sy herdenkingsbydrae in "Pretoriana" nr. 82 in 1982 die aandag gevestig op die feit dat dr. Rex by tye met besluite gebots en getrou aan sy oortuigings teruggestaan het. Andersyds was hy, aldus die skrywer, te veel in hart en niere 'n Pretorianer en te veel die historikus van Pretoria om lank hom van die Genootskap te distansieer.²³⁾ Hy was een van die spreekwoordelike Gideonsbende wat hom vir die behoud van die historiese karakter van die stad, van Kerkplein tot die Ou Begraafplaas, van die stadskern tot in sy verste uit-hoeke beywer het. Hy het dikwels as oorwinnaar uit die stryd getree.

Vir die mening van 'n ander het hy nooit teruggedeins nie. Vir hom was daar, aldus dr. Coetzee, geen kompromis nie. Tog kan daaraan toegevoeg word dat dieselfde dr. Rex as 'n volmaakte heer in die strydgewoel opgetree het.

Hy was met 'n groot, onuitblusbare liefde vir die behoud van die historiese skatte van die stad van sy inwoning besiel. Van dié liefde getuig sy talryke bydraes in "Pretoriana", almal sierade van liefde, toewyding en deeglikheid en afsonderlik sowel as gesamentlik uitermate waardevol.²⁴⁾

(8) Sy heengaan in 1981. Huldeblyke.

Dr. H.M. Rex het op 29 November 1981 die tydelike met die ewige verwissel en is op 2 Desember 1981 uit die Nederduitsch Hervormde kerkgebou in sy geliefde Rustenburg begrawe. Ds. C.L. van den Berg het die diens en ds. A.J. van Staden die teraardebestelling geleel. Ds. van den Berg het onder meer na die beskeie lewenswyse van Hermann Rex verwys en bygevoeg dat dit strydig met die lewenswyse sou wees om nou verheerlikend te prys. Die Administrateur van die Nederduitsch Hervormde Kerk, mnr. A. van B. Herbst, het die oorledene as 'n groot vaderlander met 'n onwrikbare geloof in sy Kerk en volk geskets en hom as 'n groot kultuurhistorikus beskryf.²⁵⁾

In die "Rustenburg Heraut" van 4 Desember 1981 het 'n kort berig oor dr. Rex se heengaan verskyn, waarin onder meer vermeld is dat hy die vorige Sondag kort na die erediens beswyk het. Tereg is die heengegane 'n ingeborene van Rustenburg genoem. In die uitgawe van 4 Desember 1981 het die redaksie van die "Brits Pos" onder die opskrif "groot en geliefde Afrikaner skielik oorlede" nadruk gelê op die "onberekenbare verlies" wat die "Afrikanernasie en veral die Hervormde Kerk" deur die heengaan van dr. Rex gely het. Melding is ook gemaak van die reeks oor die Ras-kanonne wat van sy hand in die "Brits Pos" verskyn het. Ook is die oorledene lof toegeswaai vir sy werksame aandeel ten opsigte van president W.C. van Rensburg (dit is Willem Cornelis Janse van Rensburg, 1818-1865) se plegtige begrafnis in die Pretoriase Helde-akker.

In "Die Hervormer" van Februarie 1982 is, soos reeds vermeld is, by die lewensloop, begrafnisdiens en betekenis van dr. Rex stilgestaan. Prof. dr. Adriaan D. Pont het onder die opskrif "Huldeblyk dr. H.M. Rex" in 1983 die heengaan van dr. Rex, as "'n groot Afrikaner, 'n nougesette historikus, 'n standvastige kerkman en 'n ywerige werker" in herinnering geroep.²⁶⁾

(9) Die Genootskap Oud-Pretoria

Die Genootskap Oud-Pretoria se destydse vise-voorsitter en redakteur van "Pretoriana", dr. N.A. Coetzee, het in "Pretoriana" nr. 82 van Julie 1982 'n

besonder insiggewende bydrae oor dr. Rex gepubliseer en nadruk op sy verdienste vir die Genootskap en "Pretoriana" gelê.²⁷⁾ Die bestuur en lede van die Genootskap het hom as een van hul vroeëre steunpilare nie vergeet nie. Lede van die Genootskap het op 20 Junie 1987 met 'n toerbus na Rustenburg gery om hulde aan die nagedagtenis van dr. Rex te bring en 'n gedenkplaat op sy grafsteen te onthul. Op die plaat staan die opskrif: "Met dank van die bestuur - Genootskap Oud-Pretoria 1985". Voorsitter dr. N.A. Coetzee was ongetwyfeld die tolk van al die aanwesiges toe hy namens die lede van die Genootskap mev. Martie Rex en haar kinders en ander aanwesige lede van die Rex-familie verwelkom het. Vervolgens het hy onder meer gesê: "Ons is dankbaar om hier op die graf van Hermann Rex 'n gedenkplaat te onthul in erkentlike herinnering aan die lewe en werk van een van sy voortreflikste ondersteuners".²⁸⁾ Jarelank was hy bestuurslid van die Genootskap en verskeie kere redakteur van "Pretoriana". Hy het in 1972 die deurslag gegee vir die behoud van die westelike aansig van Kerkplein. Hy was by uitnemendheid die historikus van die Zuid-Afrikaanse Republiek se mense en prestasies, aldus dr. Coetzee.

Daarna het die spreker mevrou Rex en haar dogter gevra om die gedenkplaat op die graf simbolies met die lê van 'n krans te onthul.

"Die inspirasie wat Hermann se vader en moeder - 'n mooi Steenkamp - hom in sy lewe en werk gegee het, word hierdeur ook geëer." Ten besluite het dr. Coetzee gesê: "Ons bring hulde aan Hermann Rex se nagedagtenis."²⁹⁾

'n Keuse uit die geskrifte van wyle dr. Hermann Moritz Rex.

Die volgende lys is opgestel aan die hand van gegewens wat aan die "Repertorium van Suid-Afrikaanse tydskrifartikels 1977-1979" ontleen is of aanvullend deur die voorsitter van die Genootskap Oud-Pretoria dr. N.A. Coetzee, die redakteur van "Pretoriana", dr. C. de Jong en die direkteur van die Staatsbiblioteek te Pretoria aan die opsteller verstrekkend is. Ook word in hierdie verband dank aan die Transvaalse Onderwysdepartement en die Transvaalse Onderwysmuseum betuig. Die lys maak geensins aanspraak op volledigheid nie.

(A) In boekvorm.

"Pretoria van kerkplaas tot regeringsetel." Kaapstad, HAUM, 1960.

"Die voorgeskiedenis en geskiedenis van die Nederduitsch Hervormde Gemeente Zeerust vanaf die predikantskap van ds. Daniel Lindley (1840-1844)", Pretoria 1971.

Volgens een van bogenoemde bronne het die skrywer ook 'n vername aandeel aan die totstandkoming van gemeentegeskiedenis in boekvorm van die volgende gemeentes van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika, te wete Rustenburg, Pretoria en Bronkhorstspuit, gehad.

(B) Artikels.

(1) In "Pretoriana":

1952 jaargang 2 (2) - Enige mededelings in verband met die geskiedenis van twee erwe en 'n straat.

1954 jaargang 3 (3) - Sytze Wierda: "Gouvernements Ingenieur en architect" en "Hoofd van Publieke Werken" van die Zuid-Afrikaanse Republiek, 1887-1900.

1955 jaargang 4 (3) - Vervaardiging, aanbrenging en verwydering van die oorspronklike republikeinse wapen en leuse op die voorgeweld van Goewernementsgebou.

1955 nommer 18 - Albert Brodrick, winkelier en digter van ou Pretoria.

1956 nommer 19 - Die Rustenburgse Burger-standbeeld.

1956 nommer 22 - Diverse gegewens in verband met die oprigting en opening van die Staatsmodelskool.

1956 nommer 22 - Pretoriuskloof, die eerste woonplaas van genl. Andries Pretorius en geboorteplaas van die stigter van Pretoria.

1957 nommer 23 - Klaas van Rijse Br., staatsamptenaar en boukunstenaar van die ZAR.

1957 nommer 25 - Walter Battiss se sesjarige verblyf in Rustenburg 1923-1929.

1958 nommer 26-27 - Musiekaande by die familie Middelberg in die ZASM-huis, Pretoria.

1958 nommer 28 - Vestiging van Indiërs in Pretoria.

1959 nommer 30 - Petisie insake "de Botanische Tuin" (Burgerspark) aan die Uitvoerende Raad van die S.A. Republiek in 1889.

1960 nommer 32-33 - John Hunter McLea, Pretoria se eerste "Direkteur van Parke"

1960 nommer 32-33 - Stigting van Pretoria en die voorsiening van gewone en godsdiensonderwys tot 1 November 1859.

1960 nommer 34 - Historiese besienswaardighede in en rondom Pretoria, deel 1.

1961 nommer 36-37 - Dr. Jan Ploeger: 'n gewaardeerde medewerker.

1962 nommer 38 - Wierdabrug oor Sesmylspruit: 'n pleidooi vir die behoud van hierdie historiese brug.

1962 nommer 39-40 - Historiese besienswaardighede in en rondom Pretoria, deel 2.

1963 nommer 41 - Onthulling van bronsplaat op gedenkpoort op Grootplaas, die sterfplaas van kmdt.-genl. Andries Pretorius.

1963 nommer 41 - Historiese besienswaardighede in en rondom Pretoria, deel 3. Paleis van Justisie.

1963 nommer 42-43 - Herinneringe oor Eugène Marais in sy Bronkhorstspruitse tydperk 1922-1923.

1966 nommer 50-51 - President W.C. Janse van Rensburg.

1966 nommer 52 - Frederik Willem Beezhold Sr. en Jr.

1967 nommer 53 - Eerste poging tot koffieverbouing in die Pretoriase distrik.

1975 nommer 72 - Dramatiese hoogtepunt in 'n kwarteeu-lange stryd om die bewaring van ons kulturele erfenis (Kerkplein); Kroniek van die Wesfasade (pp.250).

1979, nommer 77-78 - Samespreking oor die Kerkstraat-Wes historiese begraafplaas, Pretoriaverslag.

1979 nommer 79 - Godsdienstige ervaring van kmdt. Paul Kruger in die Magaliesberg in die tweede helfte van die vyftigerjare van die vorige eeu.

1981 nommer 81 - Ligging van Fort Royal, 1880-1881.

1982 nommer 82 - President W.C. Janse van Rensburg.

(2) In "Historia":

1956 jaargang 1 (1) - Die Krugerhuis op Boekenhoutfontein nr. 336, distrik Rustenburg.

1959 jaargang 4 - J.F. Schutte, die bouer van Rustenburg se eerste woonhuis.

(3) In "Bulletin Stigting Simon van der Stel":

1961 nommer 2 - Ou Goewernementsgebou op Boksburg.

(4) In "Nieuws uit Zuid-Afrika":

1972 jaargang 11 nommer 9 - Neo-Renaissance boukuns in die ZAR en OVS.

(5) In "Restorica", uitgawe van die Stigting Simon van der Stel:

1979 nommer 6 - "Mea Vota", Rissikstraat 62, Pretoria, 'n Sunnyside se herehuis.

1980 nommer 8 - Sytze Wopkes Wierda.

Aantekeninge.

1) "Almanak en Bybelse dagboek Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika" 1967 (Krugersdorp 1966), p.59-67.

2) M. Pelzer, N. Prinsloo, red., "Die Rustenburgse Eeufees Gedenkboek 1851-1951" (Johannesburg s.j.), p.50-51. Kyk ook p.92-94, H.M. Rex, Die pers in Rustenburg.

3) Persoonlike menings (in 1939) aan die skrywer. In dié jare was mnr. J.J. Nel skoolhoof en was bekende onderwysers soos mnre. Van der Ahee, B. Hamersma, O. Kahl en D. van Rooy reeds meerdere jare aan die hoërskool werk-saam.

3a) Alma mater is Latyn vir milde voedstermoeder en 'n erenaam vir die universiteit waar iemand gestudeer het. (Opmerking van redakteur C. de Jong.)

4) "Pretoriana" nr. 82, Julie 1982, p.73-74, "Dr. Herman Rex 1918-1981".

5) Toentertyd twee afsonderlike departemente.

6) Registrateur (Akademies) Universiteit van Pretoria aan die skrywer 15 September 1987 (nr. 500 1315). Vermoedelik Afrikaanse kultuurgeskiedenis 1-3 en Nederlandse kultuurgeskiedenis A-C.

7) "Trek" jrg. 27, Oktober 1939 (Johannesburg) teenoor p.14 met foto.

8) "Die Hervormer", Maart 1965, ds. Joh. Dreyer, "Kort lewenskets van Dr. H.M. Rex" - "Britse Pos" 4 Desember 1981, "Groot en geliefde Afrikaner skielik oorlede".

9) Die skrywer het in 1941-1946 in 'n tydelike, plaasvervangende hoed-nigheid in die departemente Geskiedenis en Nederlandse kultuurgeskiedenis ge-werk.

- 10) Rektor Onderwyskollege Pretoria aan skrywer 10 September 1987 (verw. 32/1) - Direkteur van Onderwys aan skrywer 1 Oktober 1987 (verw. TOP 1-2-12/R).
- 11) Kyk aantekening 6 bo. In die curriculum vitae van 1975 is vermeld dat Rex in 1956 die MA-graad in Afrikaanse en Nederlandse kultuurgeskiedenis met lof behaal het.
- 12) Ibid. Tydperk geregistreer 1957-1974. Voltooiingsdatum 13 Maart 1975. Graad ontvang 19 April 1975.
- 13) Ibid. Die graad D. Phil Hermann Moritz Rex. Dr. Rex het die predikaat A vir sy proefskrif verwerf. Sy finale persentasie was A-.
- 14) Kaapstad 1980, p.8. Daar is ook 'n groot aantal ander persone in die dankbetuigingsafdeling genoem.
- 15) Kaapstad-Pretoria 1960. Oplaag 1000 eksemplare.
- 16) Ibid. Agterkant van titelblad.
- 17) Ibid. p.11. Dié publikasies was "Euufees-Album, Pretoria se eerste eeu in beeld", en "Pretoria 1855-1955".
- 18) Ibid., p.12.
- 19) Ibid., p.85.
- 20) "Die Hervormer", Maart 1965, p.6 met foto.
- 21) In "Almanak en Bybelse dagboek", jg. 78, 1984, p.47. Met verstrekking van meer gegewens insake die genoemde publikasies in verskillende vorme kon argivaris F.S. van Rensburg die skrywer nie help nie.
- 22) Ibid.
- 23) "Pretoriana" nr. 82, Julie 1982, p.72-73.
- 24) 'n Lys is aan hierdie bydrae toegevoeg.
- 25) "Die Hervormer", Februarie 1982, p.2, bydrae "Hermann Rex, 'n onbesproke heer en patriot".
- 26) "Almanak en Bybelse dagboek Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika" jg. 78, 1984, p.47.
- 27) "Pretoriana" nr. 82, Julie 1982, p.72-73, "Dr. Herman Rex 1918-1981".
- 28) Onthulling van gedenkplaat op die graf van Hermann Rex (bron dr. N.A. Coetzee, getikte teks).
- 29) Ibid. Die skrywer van hierdie bydrae was bevoorreg om Dr. Rex oor 'n tydperk van 'n groot aantal jare te ken en waardeer as 'n deelgenoot in sekere aspekte, soos bewaring en die beoefening van die geskiedenis in die breedste betekenis van die woord. Veral ten opsigte van ons gemeenskaplike belangstelling in "Pretoriana" het ons skertsend na onself as lede en vennote "van die ou firma" verwys. Dr. Rex was 'n betroubare en inspirerende metgesel en 'n ware heer op hierdie gemeenskaplike pad. Hy was groot in sy eenvoud.

GENOOTSKAP OUD-PRETORIA - WYNPROEFUNKSIE - TOESPRAAK VAN DIE
 ONDERBURGEMEESTER, RAADSLID BILL HEUNIS : 22 OKTOBER 1987 -
 19H00, BOOMSTRAATMUSEUM

Geagte dr. Coetzee (voorsitter van die Genootskap Oud-Pretoria) en ander lede van die Genootskap, Raadslede, eregaste, dames en here.

Dit is vir my en my vrou 'n besondere voorreg om vanaand hier saam met die Genootskap Oud-Pretoria te kan verkeer. As gededikeerde Pretorianer is ek ook dankbaar, dat ons gemeenskaplike belange behartig namens hierdie besondere hoofstad Pretoria. Om die balans te behou tussen vooruitgang en die oue, is vir geen stad maklik nie. Soms word ook duur lesse geleer. Laat ons eerlik wees, soms word ook verkeerde besluit geneem.

Geagte voorsitter, daarom is dit so belangrik dat daar soos vanaand geleenthede geskep word waar daar informele gesprek gevoer kan word. Die hele konsep van kenmekaar is dus baie nodig, sodat ons met helderheid ons kultuurskatte vir die nageslag kan bewaar. Die besondere geskiedenis van ons stad is 'n plus-punt. Dit insigself behoort ons mense tot groter trots en burgerbetrokkenheid te beweeg.

Iets wat 'n baie groot leemte in ons land is. Daar is baie redes hiervoor, maar dit is tog opvallend dat daar miskien nie genoeg geleenthede geskep word om burger trots en burgerbetrokkenheid te bewerkstellig nie. 'n Voorbeeld is ons landsvlag en ek kan verder gaan en vra "waar is ons stads-vlag". Is ons vlag ons trots - is dit sigbaar? Spog ons met ons stad se mense - met die stad self? Bemarking is vandag op almal se lippe - bemark die inwoner sy stad? Het hy die nodige skietgoed om dit te doen? Of word hierdie taak oorgelaat aan die Stadsraad en 'n paar mense wat met groot moeite volgens hul oortuigings optree en volhard?

Organisasies soos die Genootskap Oud-Pretoria het dus namens die inwoners 'n baie belangrike opdrag en die Stadsraad het groot waardering vir hul meelewing, maar, voorsitter, die Stadsraad het ook 'n verdere opdrag en dit is om vooruitgang te bewerkstellig, 'n stad moet ekonomies weerbaar wees, hy moet ook aantreklikhede skep wat die jeug sal behou.

Volgens my beskeie mening handhaaf die Stadsraad in sy beplanning 'n billike balans tussen die oue en die nuwe. Soms moet daar ingeboet word. Dit is nie alombekend nie, maar Pretoria is van die vinnigste groeiende stede in die Republiek, dit is ook die derde grootste munisipaliteit in die wêreld.

Dit word my ook meegeedeel dat die Republiek van Suid-Afrika vandag 28 miljoen inwoners het, waarvan ongeveer 6 miljoen blankes is, teen die jaar 2000 (en dit is ongeveer 12 jaar vorentoe) sal die bevolking 47 miljoen wees. Hierdie syfer dui alreeds aan die groot uitdagings wat wag. Daar word verder gesê dat 'n groot persentasie gaan verstedelik. Sal ons die nodige behuising, water en infra-struktuur beskikbaar hê in stedelike verband? Sal die Genootskap in staat wees om te veg vir restaurasie, bewaring en behoud of sal ander norme oorweeg word?

Mr Chairman, I believe the Old Pretoria Society is a very much needed organisation to guide and recommend to the public their findings and recom-

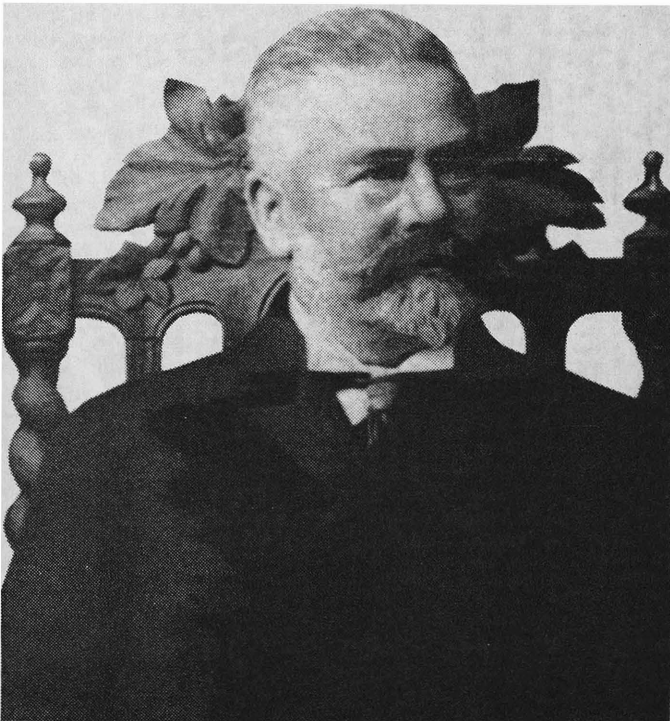
mendations. Not based on EMOTIONS but on FACT. Also bearing in mind that all battles fought cannot always be won. We see this Society playing an important role to maintain the quality of life for its citizens in Pretoria.

I am also indebted to K.W.V.^{x)} from Paarl who are sponsoring the evening. In a lighter vein, I may say they know who appreciates their quality wines best. Since the return of the Currie Cup to its rightful place - the K.W.V. wines taste even better.

Ek dink, voorsitter, die stad se leuse is vanaand baie van pas by hierdie geleentheid, naamlik: "Mag ons uitblink in voortreflikheid". Mag u Genootskap groot vreugde vind in wat u hand vind om te doen. Mag ons almal besef dat dit 'n voorreg is om deel te wees van die hoofstad van die Republiek, die Jarkarandastad, die Lowerstad - ons trots. Mag die verlede ons ook aanspreek - mag ons nooit ons plig versuim om te bewaar nie - mag ons besluite in ons tyd deel word van ons roemryke - Pretoria - die stad met 'n toekoms.

x) Koöperatiewe Wynbouers-Vereniging.

— o —

John Garlick, the founder of the Garlicks Group
of Department Stores.